

УДК 378.147

ЗАПРОВАДЖЕННЯ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ КАФЕДРИ «КОРИСНІ КОПАЛИНИ ТА ЕКОЛОГІЧНА ГЕОЛОГІЯ» ДОННТУ

Сєдова О.В.

ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»

Україна була і залишається активним учасником інтеграційних процесів у сфері вищої освіти країн Європейського Союзу. Однією із передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти була і залишається реалізація системою вищої освіти України ідей Болонського процесу. Активну позицію у цьому питанні зайняла кафедра корисних копалин і екологічної геології Донецького національного технічного університету.

Процеси європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, включно вищу освіту. Подальші соціально-економічні й політичні зміни в суспільстві, зміцнення державності України, входження її в цивілізоване світове співтовариство неможливі без структурної реформи національної системи вищої освіти, спрямованої на якість підготовки фахівців, забезпечення мобільності студентів і викладачів, зміцнення довіри між суб'єктами освіти, сумісність кваліфікації на вузівському та післявузівському етапах підготовки, забезпечення працевлаштування та конкурентоспроможності фахівців з вищої освіти.

Україна чітко визначила орієнтир на всебічне входження в освітній і науковий простір Європи: здійснює модернізацію освітньої діяльності; впроваджує європейські норми і стандарти в освіті, науці і техніці; поширює власні культурні і науково-технічні здобутки в контексті європейських вимог. Однією із передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти була і залишається реалізація системою вищої освіти України ідей Болонського процесу.

Останнім часом про Болонський процес склалося багато суджень і міфів (головним чином негативних), обумовлених частіше за все недостатньою офіційною інформацією про Болонську декларацію і подальший розвиток викликаних нею процесів. У цих обставинах є гостро необхідним аналіз сучасного становища Болонського процесу. Найважливішим завданням, на думку автора, є ретельне вивчення найважливіших офіційних документів, до числа яких можна віднести: Сорбоннську декларацію (1998 р), Болонську декларацію (1999 р), Празьке (2001 р) і Берлінське комюніке (2003 р).

У 1997 році під егідою Ради Європи та ЮНЕСКО було розроблено і прийнято Лісабонську конвенцію про визнання кваліфікацій, що належать до вищої освіти Європи. Цю конвенцію підписали 43 країни (Україна в тому числі), більшість з яких і сформулювали згодом принципи Болонської декларації. Лісабонська угода декларує наявність і цінність різноманітних освітніх систем і ставить за мету створення умов, за яких більша кількість

людей, скориставшись усіма цінностями і здобутками національних систем освіти і науки, зможе бути мобільними на європейському ринку праці [1].

Через рік Велика Британія, Франція, Італія та Німеччина підписали так звану Сорбонську декларацію, визначні тенденції якої спрямовані на створення відкритого європейського простору вищої освіти, який має стати більш конкурентноспроможним на світовому ринку освітніх послуг. Ключова ідея цих документів — введення двоступеневої структури вищої освіти, запровадження кредитної системи, міжнародне визнання бакалавра як рівня вищої освіти, що надає особі кваліфікацію та право продовжувати навчання за програмами магістра відповідно до положень Лісабонської угоди.

Саме так, крок за кроком, поступово створювалися умови для інтеграційних процесів у сфері вищої освіти країн Європейського Союзу. Україна була і залишається активним учасником цих процесів. Обрані шляхи модернізації вищої освіти України співзвучні загальноєвропейським підходам.

Таким чином, найважливішим завданням на теперішній час є запровадження академічних кредитів, аналогічній ECTS (Європейській кредитно-трансферній системі), передбаченої Болонською декларацією. Саме її розглядають як засіб підвищення мобільності студентів щодо переходу з однієї навчальної програми на іншу, включно з програмами післядипломної освіти. ECTS стане багатоцільовим інструментом визнання й мобільності, засобом реформування навчальних програм, а також засобом передачі кредитів вищим навчальним закладам інших країн. Важливий момент запровадження акумулюючої кредитної системи — можливість враховувати всі досягнення студента, а не тільки навчальне навантаження, наприклад, участь у наукових дослідженнях, конференціях, предметних олімпіадах тощо [1].

Нагальною потребою на сьогоднішньому етапі модернізації системи вищої освіти України стало впровадження кредитно-модульної системи формування навчальних програм, яка повинна стати основою для вирішення ще однієї задекларованої в Болоньї мети — створення умов для вільного переміщення студентів, викладачів, менеджерів освіти та дослідників на теренах Європи.

Підставами для запровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу в Україні є: входження до Болонського процесу, інтеграція до Європейського простору вищої освіти; реалізація дистанційної форми вищої освіти, вступ до Світової організації торгівлі.

Запровадження кредитно-модульної системи, як невід'ємного атрибуту Болонської декларації, переслідує наступні цілі: досягнення відповідності стандартам ЄС, яка виходить із знань, умінь та навичок, що є надбанням студента-випускника; затребування українських освітянських кваліфікацій європейським ринком праці; затвердження загальносприйнятної та порівнянної системи освітньо-кваліфікаційних ступенів; впровадження стандартизованого додатка до диплому, модель якого була розроблена Європейською Комісією, Радою Європи та UNESCO/CEPES і який містить детальну інформацію про результати навчання випускника; стимулювання викладачів і студентів вищих навчальних закладів до вдосконалення системи об'єктивної оцінки якості

знань; забезпечення «прозорості» системи вищої освіти та слушного академічного та професійного визнання кваліфікацій (дипломів, ступенів, посвідчень і таке інше) [2].

Іншими словами, кредитно-модульна система є важливим фактором для стимулювання ефективної роботи викладача і студента, збільшення часу їх безпосереднього індивідуального спілкування в процесі навчання.

Окремі вищі навчальні заклади України мають досить вагомий напрацювання з впровадження елементів ECTS, зокрема з модульно-рейтингової системи оцінювання знань студентів. Не став виключенням і Донецький національний технічний університет (ДонНТУ). Сутність первинних заходів щодо реорганізації навчального процесу полягала у впровадженні модульно-рейтингової системи, що було пов'язано з педагогічним експериментом 2003/2004 навчального року, передбаченого рішенням колегії Міністерства освіти і науки України від 28 лютого 2003 р. (протокол № 2/3-4). Активну позицію у цьому питанні зайняла кафедра корисних копалин і екологічної геології (КК та ЕГ) Донецького національного технічного університету. В основу реалізації модульно-рейтингової системи кафедрою було покладено досвід українських і зарубіжних університетів, які ведуть підготовку за напрямками «Геологія» і «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». Було проаналізовано матеріали Технічного університету Фрайберзька гірничої академії (Німеччина), Московського державного університету, Львівського національного університету, Харківського національного університету та інших. Помітний вплив на організацію навчального процесу в нових умовах здійснив досвід застосування модульно-рейтингової системи Національною металургійною академією України (НМАУ, м. Дніпропетровськ) і Таганрозьким державним радіотехнічним університетом (ТРТУ, Росія). В НМАУ було проведено педагогічний експеримент щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу та створено експериментальний навчальний план напрямку підготовки «Металургія». Аналіз навчального плану НМАУ показує, що в ньому істотно поліпшені фундаментальна й професійна складові підготовки, що більшою мірою відповідає програмам підготовки провідних університетів Європи. ТРТУ з 1988 р включився в педагогічний експеримент щодо впровадження в навчальний процес системи «РІТМ» (Розвиток Індивідуального Творчого Мислення), що передбачає циклічну побудову навчального процесу, модульну структуру навчальних курсів та інтегральну рейтингову оцінку знань [3]. Особливо цінним автору видається досвід першого в Європі гірничого вищого навчального закладу – Технічного університету Фрайберзька гірничої академії. Ряд її провідних спеціалістів оцінює перехід до ECTS як вельми трудомісткий, спірний і сумнівний з огляду на кінцеві результати. В зв'язку з цим останній варіант навчальних програм, введений з жовтня 2009 р, був перехідним від старої системи дипломованих геологів і мінералогів до нової системи. Він розроблений для перших чотирьох семестрів і надалі доповнювався й видозмінювався.

Слід зазначити, що натеper накопичено значний досвід використання модульного принципу навчання і в ДонНТУ. Так, у роботі [4] наведено підсумки впровадження модульного контролю в навчальний процес університету, вказано можливі шляхи підвищення ефективності цієї системи.

Кредитно-модульна система навчання, запроваджена кафедрою, передбачає вивчення навчальних дисциплін методом послідовного вивчення модулів, а оцінка якості роботи кожного студента здійснюється за допомогою поточного і модульного контролю. Модулі конструюються як системи навчальних елементів, об'єднаних ознакою відповідності визначеному об'єкту професійної діяльності. Останній розглядається як деякий обсяг навчальної інформації, що має самостійну логічну структуру і зміст і що дозволяє оперувати цією інформацією в процесі розумової діяльності студента. Для майбутнього фахівця важливо не лише осмислити й засвоїти інформацію, а й оволодіти способами її практичного застосування і прийняття рішень. За таких умов зменшується частка прямого, зовні завданого інформування і розширюється застосування інтерактивних форм та методів роботи студентів під керівництвом тьютора та повноцінної самостійної роботи. Частіше за все, в семестрі буває не більш двох модулів залежно від кількості кредитів, відведених на дисципліну. Зазвичай під кредитом розуміють умовну одиницю виміру навчального навантаження студента при вивченні якоїсь складової навчальної програми чи окремої дисципліни (курсу), виконаної студентом під час навчання впродовж тижня (сума аудиторної і самостійної роботи студента). Створення системи кредитів має полегшити порівняння закінчених курсів і сприяти максимальному розширенню мобільності студентів.

У осінньому семестрі 2012/2013 навчального року проведено кредитно-модульну оцінку успішності студентів напряму підготовки 6.040103 «Геологія» і напряму підготовки 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування» за спеціалізацією «Екологічна геологія». Її результати показали, що кредитно-модульну систему може бути оцінено позитивно та є необхідним її подальше впровадження в навчальний процес [5].

Кафедра КК та ЕГ ДонНТУ в умовах загальної реформи вищої освіти в Україні ставить собі за мету формування нової генерації високоосвічених фахівців за напрямками підготовки «Геологія» і «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування», інтелектуально розвинутих і творчо мислячих професіоналів. Розділення програмного матеріалу дисципліни на модулі та перевірка якості засвоєння теоретичного і практичного матеріалу кожного модуля може сприяти досягненню цієї мети, що й показав досвід, накопичений кафедрою.

Безсумнівно, що модульна технологія навчання є важливим кроком в реформуванні навчального процесу при входженні України до європейського освітнього простору. Насамкінець хотілося б зазначити, що разом з упровадженням принципів Болонської декларації в навчальний процес, необхідно зберігати все краще, що включає національна освітня традиція.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. *Степко М.Ф., Болюбаши Я.Я., Шинкарук В.Д. та інші // Вища освіта України і Болонський процес//Навчальна програма. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім. В.Гнатюка, 2004. – 18 с.*
2. *Модернізація вищої освіти України і Болонський процес / Матеріали до першої лекції // Наук.-метод. центр вищої освіти, уклад. Степко М.Ф. та ін.; відп. ред. Степко М.Ф. – К., 2004. – С. 60*
3. *Захарович В.Т., Заграй Н.П., Обуховец В.А., Попов В.П. Болонская декларация и задачи ТРТУ по ее реализации. – Таганрог, 2004.*
4. *Васильев Л.О. Модульний контроль: проблеми і перспективи // Проблеми і шляхи вдосконалення науково-методичної та навчально-виховної роботи в ДонНТУ: Матер. II-ї наук.-метод. конф. – Донецьк, 2005.*
5. *Панов Б.С., Седова О.В., Купенко В.І. Проблеми переходу до європейських стандартів освіти при підготовці студентів напрямку «Геологія» та «Екологія» в ДонНТУ на сучасному етапі розвитку суспільства // Геологічна освіта та наука в XXI столітті. Проблеми викладання геологічних дисциплін: Збірник наукових праць міжнародної науково-педагогічної конференції. – Київ, 2006. – С. 23-25.*